

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon
Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

Issues in
Sefirat
Ha'Omer

Rabbi David Horwitz
יג' אייר תשס"ח • May 18, 2008

(1 ויקרא (פרק כג))

(טו) וספרתם לכם מפקחת השבת מיום הבראכה את עמך התגופה שבע שבתות תמימות תהינה: (טז) עד מפקחת השבת השביעית תספרו תמישים יום והקרבתם מנחה תדשה לה:

(2 דברים (טז))

שבעה שבעת תספר לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבעות:

(3 ויקרא (טז))

וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרתו וכבס בגדיו ורחץ בשרו במים חיים וטהר:

(4 ויקרא (טז))

ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר:

(5 ויקרא (כה))

וספרת לך שבע שבתות שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה:

(6 אבן עזרא ויקרא פרק כג פסוק יד)

לולי הקבלה היה נראה, כי ספירת הימים כשנות היובל.

(7 יסוד מורא לראב"ע (שער ו'))

השער הששי יש מצות מבוארות בתורה ויש מצות שלא ידענו פירושם באמת רק מפי הקדושים המעתיקים שקבלו בן מאביו ותלמיד מרבו ולולי הקבלה יוכל אדם לפרש אותם פירוש אחר. ויש מצות קבלנום מהם ואין זכר להם בתורה וכלל אומר לך לולי אנשי כנסת הגדולה ואנשי המשנה והתלמוד כבר אבדה תורת אלהינו ונשכח זכרה ח"ו כי אלה העמידו כל דבר על בוריו ובארו לנו המצות באר היטב וכל המשפטים כאשר קבלום. ויש שימצאו עדות ברורה מן התורה ויש דרך דרש ויש דרך אסמכתא בעלמא ומי שיש לו לב יוכל להכיר מתי אומרים דרש ומתי אומרים פשט כי אין כל דבריהם על דרך אחד והשם שנתן להם חכמה הוא יתן משכורתם שלמה: והנה בירמיהו (ירמיהו י"ז) ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת ולא נזכר זה בתורה והמצות המקובלות מהאבות שיש להם זכר בתורה רבות ושאינן להם זכר. ואזכיר קצת אלה... וככה ספירת העומר כי הם הפרישו בין (ויקרא כ"ג) וספרתם לכם ובין (שם ט"ו) וספרה לה.

(8 רמב"ן עה"ת (שם))

(טו - טז) וטעם וספרתם לכם - כמו ולקחתם לכם (להלן פסוק מ), שתהא ספירה ולקחה לכל אחד ואחד, **שימנה בפיו** ויזכיר חשבוננו כאשר קבלו רבותינו, ואין כן "וספר לו" (לעיל טו יג) "וספרה לה" (שם פסוק כח) דזבין, שהרי אם רצו עומדים בטומאתם, אלא שלא ישכחוהו, וכן "וספרת לך" (להלן כה ח) דיובל, שתזהר במספר שלא תשכח. ובת"כ (בהר פרשה ב א), וספרת לך, בב"ד. ולא ידעתי אם לומר שיהיו ב"ד הגדול חייבין לספור שנים ושבעות בראש כל שנה ולברך עליהן כמו שנעשה בספירת העומר, או לומר שיהיו ב"ד במנין ויקדשו שנת החמשים:

(9 פירוש רב דוד צבי הופמן עה"ת (שם))

"שבע שבתות". פסקי הטמעים מבארים את הפסוק "שבע שבתות תמימות תהינה" כמאמר מוסגר, ולפי זה הוא אינו המושא ל"וספרתם". ושיעור הכתוב הוא: וספרתם מיום אחרי הקרבת העומר עד מחרת השבת השביעית. אך מכיון שכוונת "השבת" בפסוק הראשון היא יום החג, ובפסוק השני - השבוע, ואמר במאמר מוסגר: "שבע שבתות תמימות תהינה", ללמד שפירוש "השבת השביעית" = השבוע השביעי. - "וספרתם לכם" בא ללמד, לפי הספרא ומנחות סה, ב "שתהא ספירה לכל אחד ואחד", ואילו ביובל נאמר בלשון יחיד: "וספרת לך" (לקמן כה, ח), משום ששם, כפי שמסבירים בתוספות, נצטווה בית הדין לספור. גם בזה ובה נאמר: "וספר לו... וספרה לה וגו'" (לעיל טו, יג, כח). התופות בכתובות עב, א מקשין מה טעם אין הזבה מברכת, ומסופקים (במנחות שם), אם בית דין מברך בספירת היובל. לי נראה, כי ביובל אין צורך לברך. כי לפי פשוטו של מקרא אין פירוש "וספרתם" ספירה בפה, אלא חישוב בחשבון, כמו בזב וזבה. רק מפי הקבלה שמענו, שכאן בספירת העומר יספרו באמירת פה מדוייקת, מה שאין כן, כמובן, ביובל; מאותו טעם עצמו אין ברכה בזבה. המצוה לספור מיום חג הפסח עד יום חג השבועות מלמדת אותנו - לפי ביאורו של הירש - שהחירות שהשגנו בפסח אינה מטרה לעצמה, אלא אמצעי לרכישת קנין נעלה מזה. "כי לי בני ישראל עבדים... אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים" - אומרת וחוזרת ואומרת התורה. ההשתעבדות הזאת לה וקבלת עבודת ה' באו בחג השבועות בשעת מתן התורה בסיני. ומצוה היא לספור "שבע שבתות", היינו שבעה שבועות, שנתקדשו על ידי השבת שבתוכם. בעוד שהטמאים מתכוננים במשך שבעה ימים לטהר את עצמם, יעברו על עם ישראל שבע שבתות, כל אחת עם ששת ימי העבודה שלה, בהם יתכוננו לקבלת התורה.

(10 תוספות - מס' כתובות (עב)).

וספרה לה לעצמה - וא"ת אמאי אין מברכת זבה על ספירתה כמו שמברכין על ספירת העומר דהא כתיב וספרה וי"ל דאין מברכין אלא ביובל שמברכין ב"ד בכל שנה שלעולם יוכל למנות כסדר וכן עומר אבל זבה שאם תראה תסתור אין לה למנות.

(11 שו"ת נודע ביהודה - מהד' תניינא - יר"ד (סי' קכג))

מכתבו מן אסרו חג העצרת הגיעני בשבוע זה. והנה מ"ש מעלתו להזהיר את הנשים להתנהג כדברי הגאון הקדוש בעל של"ה שבימי ספירת הנקיים תמנה בכל יום ותאמר היום יום אחד כיון דכתיב וספרה לה עיין בס' של"ה ד' ק"א ע"א: אומר אני הגאון הקדוש הזה לרוב קדושת חסידותו נתקיים בו אוהב מצות לא ישבע מצות ורצה למען צדקו להגדיל תורה ולהרבות במצות. אבל אצלי אחר מ"כ של הגאון אין דבריו מתקבלים. ואם המקרא הזה מצוה הוא למה לא מנאו הרמב"ם והרמב"ן ובה"ג וכל מוני המצות למצות עשה ואיתוספו לתרי"ג מצות שתי מצות מצוה בזב לספור שהרי גם בזב כתיב וספר לו שבעת ימים ומצוה בזבה וספרה לה ואפילו אם נימא דזב וזבה כחדא ניהו איתוספו עכ"פ מצוה אחת. אלא ודאי שאין זו מצוה רק הכתוב אומר שתשגיח שיהיו שבעה ימים הללו נקיים שלא תסתור ואין זה דומה למה דכתיב בעומר וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' שמיותר לגמרי דהוה ליה למכתב וביום החמשים מיום הביאכם את עומר התנופה ממושבותיכם תביאו וגו' ולמה כתב וספרתם א"ו שמצוה לספור וכן וספרת לך שבע שבתות דיוכל ג"כ מיותר דהוה ליה למכתב וכאשר יעברו שבע שבתות שנים יהיו לך ימי שבע וגו' ולמה כתב וספרת א"ו שמצוה לספור אבל בזב וזבה אי כתיב בזב וכי יטהר מזובו ישב שבעת ימים לטהרתו הו"א שאין צריכין להיות נקיים ולכן כתיב וספרת שצריך שישגיח עליהם שיהיו נקיים וכן בזבה.

12) ספר החינוך (מצוה של')

מצות ספירת שבע שבתות שנים

למנות השנים שבע שבע שנים עד שנת היובל, בארץ ישראל אחר התנחלנו בה, שנאמר [ויקרא כ"ה, ח'] וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנים שבע פעמים. וזאת המצוה, כלומר זאת הספירה של שני שמיטה עד שנת היובל היא נמסרת לבית דין הגדול, כלומר הסנהדרין. וכן היא המצוה, שהיו מונין שנה שנה ושבע שבע שנים עד שנת היובל, כמו שאנו מונין ימי העומר, ואחר כך מקדשין שנת החמשים בשביתת הארץ ולקרות דרוור לכל העבדים והשפחות, וכל הקרקעות חוזרין לבעליהן. משרשי המצוה על צד הפשט, שרצה השם להודיע לעמו כי הכל שלו, ולבסוף ישוב כל דבר לאשר חפץ הוא ליתנה בתחילה, כי לו הארץ, כמו שכתוב [שם, שם כ"ג] כי לי הארץ. ועם מצוה זו של ספירה שנה שנה ירחיקו עצמם שלא יגזלו קרקע חברים ולא יחמדוה בלבם, בדעתם כי הכל שב לאשר חפץ האל שתהיה לו.

13) תורת כהנים – פר' אמור (פרק יב')

וספרתם לכם כל אחד ואחד, ממחרת השבת, ממחרת יום טוב, ... ר' יהודה בן בתירה אומר ממחרת השבת, ממחרת יום טוב, יכול ממחרת שבת בראשית כשהוא אומר שבעה שבועות תספור לך ספירה שהיא תלויה בבית דין יצאה שבת בראשית שאינה תלויה בבית דין וספירתה בכל אדם. ... (ו) מיום הביאכם תספרו יכול יקצור ויביא ויספור אימתי שירצה תלמוד לומר מהחל חרמש בקמה תחל לספור, יכול יקצור ויספור ויביא אימתי שירצה תלמוד לומר מיום הביאכם תספרו, יכול יקצור ביום ויספור ביום ויביא ביום תלמוד לומר שבע שבתות תמימות תהיינה, אימתי הם תמימות בזמן שמתחיל בערב, יכול יקצור בלילה ויספור בלילה ויביא בלילה תלמוד לומר מיום הביאכם, אין הבאה אלא ביום הא כיצד קצירה וספירה בלילה והבאה ביום.

14) תלמוד בבלי מסכת מנחות דף עב עמוד א

נקצר ביום - כשר. והתנן: כל הלילה כשר לקצירת העומר, ולהקטיר חלבים ואברים, זה הכלל: דבר שמצותו כל היום - כשר כל היום, דבר שמצותו בלילה - כשר כל הלילה; קתני לילה דומיא דיום, מה דיום בלילה לא, אף דלילה ביום נמי לא! אמר רבה, לא קשיא: הא רבי, והא ר' אלעזר בר' שמעון; דתנאי: היה עומד ומקריב מנחת העומר ונטמאת, אם יש אחרת - אומר לו הבא אחרת תחתיה, ואם לאו - אומר לו הוי פקח ושתוק, דברי רבי; ר' אלעזר בר' שמעון אומר: בין כך ובין כך - אומר לו הוי פקח ושתוק, שכל העומר שנקצר שלא כמצותו - פסול!

15) תלמוד בבלי – מס' מנחות (סה:)

ת"ר: (ויקרא כ"ג) וספרתם לכם - שתהא ספירה לכל אחד ואחד.

16) ספרי – דברים (פסקה קל"ו)

מיום הביאכם תספרו, יכול יקצור ביום ויספור ביום ויביא ביום תלמוד לומר + שם /ויקרא כג טו+ /שבע שבתות תמימות תהיינה אימתי הן תמימות משאתה מתחיל מבערב יכול יקצור בלילה ויספור בלילה ויביא בלילה תלמוד לומר + שם /ויקרא כג טו+ /מיום הביאכם תספרו אין הבאה אלא ביום הא כיצד קצירה וספירה בלילה והבאה ביום סליק פיסקא

17) תלמוד ירושלמי – מס' מגילה (ב:ז)

כל הלילה כשר לספירת העומר א"ר יוחנן דרבי אלעזר בר' שמעון היא דרבי לעזר בי ר' שמעון אמר מהחל לקצור תחל לספור מעתה יצא לו חוץ לתחום כיון שחשיכה יתחיל לקצור איפשר לו לכווין לפיכך כל הלילה כשר

18) תלמוד בבלי – מס' מנחות (טו.)

דאמר אביי: מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי! אי מדרבי אליעזר ורבי יהושע, ממאי דביום טוב ראשון קאי? דלמא ביו"ט אחרון קאי! דרבי ישמעאל ור' יהודה בן בתירה לית להו פירכא; אי מדרבי יוסי בר' יהודה, הוה אמינא: דלמא חמשין לבר מהני שיתא! אי מדר' יהודה בן בתירה, ממאי דביו"ט ראשון קאי? דלמא ביו"ט אחרון קאי! ר' יוסי נמי חזי ליה פירכא, והיינו דקאמר ועוד. גופא, אמר אביי: מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. רבנן דבי רב אשי מנו יומי ומנו שבועי.

19) אור שמח הלכות תמידין ומוספין פרק ז

מ"ע לספור שבע שבתות כו', ומצוה למנות הימים עם השבועות כו': ראה בספר המצות (מ"ע קס"א) לרבינו ביאור דעתו באורך, אמנם באגרות הרמ"ה (עמוד קנ"א) האריך דמנין השבועות הוא מה"ת דוקא בזמן שבהמ"ק קיים, וכמו דכתיב מהחל חרמש

בקמה כו' שבעה שבועות, אבל מנין הימים הוא מה"ת תמיד אף בזמן הזה, וע"ז אמרו (מנחות ס"ו ע"א) אמיר מני יומי ולא מני שבוע, מ"ט זכר למקדש הוא, כי מנין השבועות אינו מה"ת, ואם תשאל מדוע, ע"ז אומר גזירת מלך הוא, ובסוד אלוקי מי יבוא, וכן הדברים ברבינו ירוחם (אדם נ"ה ח"ד), ולדעתי באמת הוא סוד ד' ליראיו שגילו לנו רבותינו בעלי התלמוד בפ"ק דר"ה (ה' ע"א) דילפי תשלומין לקרבנות ראייה וחגיגה בעצרת כל שבעה, דמה חודש למנויו אף עצרת למנויו, ופריך ואימא חד יומא, אמר רבא אטו יומי מנינן שבועי לא מנינן כו', ועוד חג שבועות כתיב, נמצא דדרשי דחג שבועות שתהא כל השבוע תשלומין לקרבנות החג שלו, וא"כ איתפריש לן הסוד, דאמרה תורה מנה ימים וקדש עצרת יום טוב חד יומא, מנה שבועות וקדש חג שבועות לקרבנות הרגל, ובחל בשבת אינם רשאים להקריב רק בימי תשלומין, א"כ היום טוב של עצרת הוא לדורותיכם חוקת עולם, לכן המנין שלו הוא ג"כ לדורות, לזאת כתיב וספרתם לכם ממחרת השבת חמשים יום, ולא נזכר שם חג שבועות, אבל אמרה תורה קדש חג שבועות, דהוא תשלומין לקרבנות החג, כן המנין שלו הוא מנין השבועות ג"כ אינו רק בזמן שהקרבנות קרבים, לכן כתיב (דברים טז, ט) שבעה שבועות תספר לך מהחל חרמש בקמה תחל לספור, פירוש מזמן העומר, ועשית חג שבועות ולא כתיב מנין הימים כלל והוא ענין מחודש בזמן שהבהמ"ק קיים והקרבנות קרבים בו, וזה עומק הדבר למעיין. וכן סברת ר' אליעזר (מו"ק י"ט ע"א) דעצרת כשבת משחרב בהמ"ק לענין אבילות יעו"ש, וזה הטעם שאנו קוראים ביו"ט שני דעצרת כל הבכור, משום דחג השבועות כתיב, וכל השבוע לתשלומין, ודוק:

ובזה יבואר לשון הגמרא בפרק ר' ישמעאל (מנחות דף ס"ה ע"ב) אמר לו שוטה כתוב אחד אומר תספרו חמשים יום כו', אמר רבא כולהו אית להו פירכא, אי מדרי" בן זכאי דילמא כדאביי, דאמר אביי מצוה למימני יומא ומצוה למימני שבועי, וצריך ביאור דמאי אמר דילמא כדאביי, דמאן חולק על אביי, הא רבא בר"ה (ה, א) אמר ג"כ כן, ועוד דספירה דשבועות יליף אביי מקרא דשבעה שבועות תספר לך מהחל חרמש בקמה כו', כמבואר חגיגה (דף י"ז ע"ב). ובהו א"ש דאמר דילמא כדאביי דמצוה למימני שבועי אף בזמן שאין בהמ"ק קיים, אף דקרבנות הרגל אינן קרבינן בתשלומין, לכן בפרשת אמור דלא נזכר כלל חג שבועות רק יו"ט דעצרת כתב ג"כ שמצוה לספור השבועות, אבל באמת ממחרת השבת הוא ממחרת יו"ט, ושבע שבתות תמימות בחל להיות אחר השבת, ולא כתב לספור השבועות רק בפרשת ראה, ושם חג שבועות כתיב, ובזמן שבהמ"ק קיים, ודוק היטב:

20) שפת אמת – מס' מנחות (שם)

שם בגמ' אמיר מני יומי ולא שבועי אמר זכר למקדש הוא. תמהני דלא מצינו כזה דמה בכך דזכר למקדש היא למה לא נעשה בשלימות כמו שעשו בזמן המקדש. ואפשר לפרש דבאמת בפרשת ראה כ' סתם שבעה שבועות תספר לך ועשית חג שבועות כו'. ושם לא נזכר מעומר ושתי הלחם כלל א"כ משמע דמצות ספירה זו היא לצורך חג השבועות בעצמו שבאמת נקרא כן שבועות. רק בפ' אמור גבי עומר והכבש כ' מיום הביאכם תספרו חמשים יום. ולכן י"ל דהני ב' מצות ספירת הימים מצד הקרבת העומר ושתי הלחם. וספירת השבועות לשם החג בעצמו והשתא אמר אמיר דכל המצות שאין נוהגין בזמן הזה לא מצינו להם זכר. רק מצות שהי' נוהגין במקדש עשו זכר למקדש ולהכי מני יומי זכר למקדש. אבל מצות ספירת שבועות לית בהו זכר למקדש. ואין להקשות לפי"ז אדרבא נימא דמצות ספירת שבועות יהי' מדאורייתא גם האידנא כיון דהם לצורך חג השבועות. ז"א דהא כתיב מהחל חרמש כו' והיא קצירת העומר וכיון דאין לנו עומר ליכא מה"ת ספירה כנ"ל. אח"כ הראו לי ברבינו ירוחם שמאריך בזה ע"ש (נתיב חמישי חלק ד') שאין דבריו מובנים והם קצת להיפוך ממה שכתבתי והנלע"ד כתבתי:

21) דברים של ר"א מבונא – ערוגת הכשם (עמ' 43)

ונראה לי לפי קט שכלי דטעמא דהך ברכה משום כדי להוציא מלבן של צדוקים שאומרים 'וספרתם לכם ממחרת השבת' – ממחרת שבת בראשית, ומשום הכי תיקון רבנן ספירה ואצרכוה ברכה מלאו דלא תסור – לפרסומי לספירה דממחרת יו"ט מתחלא.

22) דוד השקה – מנין לספירת העומר מן התורה

אין בידי לפרש כיצד סבר ר"א מבונא ליישב את דעתו זו עם סוגיית הגמרא; שהרי אפילו לאמיר, שמצוות הספירה בזמן הזה זכר למקדש, אין טעם זה עולה בקנה אחד עם טעמו של ר' אפרים. ומכל מקום לגופם שלדברים, העדויות הספרותיות אינן מאפשרות לנו להחזיק בדעה זו. שהרי לא סוף דבר שאין בידינו מקור כלשהו מתקופת בית שני המעיד על טקס הספירה בפה, אלא שבכל ספרות התנאים אין מקור לכך, ואין הדבר מופיע לראשונה אלא בדורות המאוחרים של אמוראי בבל, כמות שנתברר למעלה.

... כפי שכבר העיר בעל שפת אמת שם: "דלא אשתמיט התנא להשמיענו דמשחרב בית המקדש תקנו לספור זכר למקדש, וגם בודאי היה ר' יוחנן בן זכאי המתקן, דבית המקדש נחרב בימיו, ויהיה טפי מתשע תקנות [שהתקין ריב"ז כדאיתא בר"ה לא ע"ב, עי"ש]". אלא שבעל שפת אמת סבר ללמוד משתיקה זו שמצוות הספירה גם בזמננו מדאורייתא; ואילו לדרכנו ראייה זו מוכיחה שמצוות הספירה בפה מאוחרת לתקופת התנאים. שהרי לא רק ש"לא אשתמיט התנא להשמיענו" שהספירה נתקנה זכר למקדש, אלא שלא השמיענו כל עיקר קיומה של מצוות זו.